DFT VÀ FFT

KHÁI NIỆM DFT

DTFT:
$$X(\omega) = \sum_{n=\infty}^{-\infty} x(n)e^{-j\omega n}$$

X(ω) có các hạn chế khi xử lý trên thiết bị, máy tính:

- Tần số ω liên tục
- Độ dài x(n) là vô hạn: n biến thiên -∞ đến ∞

Khi xử lý $X(\Omega)$ trên thiết bị, máy tính cần:

- Rời rạc tần số ω -> ω_κ
- Độ dài x(n) hữu hạn là N: n = 0 ÷ N -1
 - ⇒ Biến đối Fourier của dãy có độ dài hữu hạn theo tần số rời rạc, gọi tắt là biến đổi Fourier rời rạc DFT (Discrete Fourier Transform)

BIẾN ĐỔI FOURIER RỜI RẠC - DFT

DFT của x(n) có độ dài N định nghĩa:

$$X(k) = \begin{cases} \sum_{n=0}^{N-1} x(n)e^{-j\frac{2\pi}{N}kn} : 0 \le k \le N-1 \\ 0 : k \text{ còn lại} \end{cases}$$

$$W_{N} = e^{-j\frac{2\pi}{N}} \qquad \Box \qquad X(k) = \begin{cases} \sum_{n=0}^{N-1} x(n)W_{N}^{kn} : 0 \le k \le N-1 \\ 0 & : k \text{ còn lại} \end{cases}$$

W_N tuần hoàn với độ dài N:

$$W_N^{(r+mN)} = e^{-j\frac{2\pi}{N}(r+mN)} = e^{-j\frac{2\pi}{N}r} = W_N^r$$

X(k) biểu diễn dưới dạng modun & argument:

$$X(k) = |X(k)|e^{j\varphi(k)}$$

$$|X(k)|$$
 - phổ biên độ

■ IDFT:
$$x(n) = \begin{cases} \frac{1}{N} \sum_{k=0}^{N-1} X(k) e^{j\frac{2\pi}{N}kn} : 0 \le n \le N-1 \\ 0 : n \text{ còn lại} \end{cases}$$

DFT thuận và nghịch

$$\begin{cases} X(k) = \sum_{n=0}^{N-1} x(n) W_N^{kn} &: 0 \le k \le N-1 \\ x(n) = \frac{1}{N} \sum_{k=0}^{N-1} X(k) W_N^{-kn} &: 0 \le n \le N-1 \end{cases}$$

Ví dụ: Tìm DFT của dãy:

$$x(n) = \left\{ 1, 2, 3, 4 \right\}$$

$$X(k) = \sum_{n=0}^{3} x(n) W_4^{kn}$$

$$X(k) = \sum_{n=0}^{3} x(n)W_4^{kn} \quad W_4^1 = e^{-j\frac{2\pi}{4}} = -j; W_4^2 = -1; W_4^3 = j$$

$$X(0) = \sum_{n=0}^{3} x(n)W_4^0 = x(0) + x(1) + x(2) + x(3) = 10$$

$$X(1) = \sum_{n=0}^{3} x(n)W_4^n = x(0) + x(1)W_4^1 + x(2)W_4^2 + x(3)W_4^3 = -2 + j2$$

$$X(2) = \sum_{n=0}^{3} x(n)W_4^{2n} = x(0) + x(1)W_4^2 + x(2)W_4^4 + x(3)W_4^6 = -2$$

$$X(3) = \sum_{n=0}^{3} x(n)W_4^{3n} = x(0) + x(1)W_4^3 + x(2)W_4^6 + x(3)W_4^9 = -2 - j2$$

CÁC TÍNH CHẤT DFT

a) Tuyến tính

Thi:
$$a_1 x_1(n)_N + a_2 x_2(n)_N \longleftrightarrow a_1 X_1(k)_N + a_2 X_2(k)_N$$

Nếu:
$$L_{x_1} = N_1 \neq N_2 = L_{x_2}$$
 Chọn: $N = \max\{N_1, N_2\}$

b) Dich:

Nếu:
$$x(n)_N \stackrel{DFT}{\longleftrightarrow} X(k)_N$$

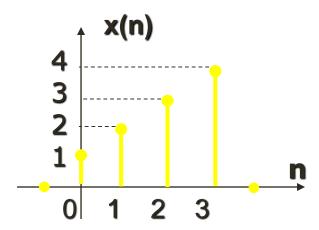
Thi:
$$x(n-n_0)_N \stackrel{DFT}{\longleftrightarrow} W_N^{kn_0} X(k)_N$$

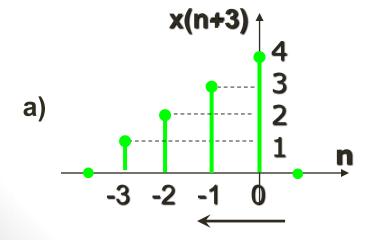
Với:
$$x(n-n_0)_N = \tilde{x}(n-n_0)_N \operatorname{rect}_N(n)$$
 $x(n)_N$ đi n_0 đơn vị

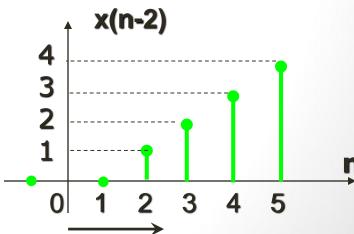
gọi là dịch vòng của **x(n)_N** đi **n₀** đơn vị <u>Ví dụ</u>: Cho: $x(n) = \{1,2,3,4\}$

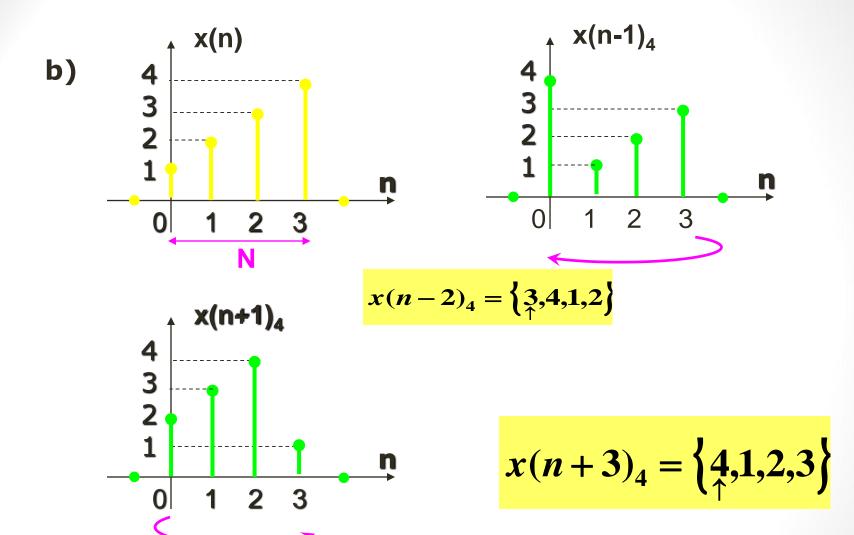
a) Tìm dịch tuyến tính: x(n+3), x(n-2)

b)Tìm dịch vòng: x(n+3)₄, x(n-2)₄

c) Chập vòng:

Nếu:
$$x_1(n)_N \stackrel{DFT}{\longleftrightarrow} X_1(k)_N$$
 $x_2(n)_N \stackrel{DFT}{\longleftrightarrow} X_2(k)_N$

Thi:
$$x_1(n)_N \otimes x_2(n)_N \stackrel{DFT}{\longleftrightarrow} X_1(k)_N X_2(k)_N$$

Với:
$$x_1(n)_N \otimes x_2(n)_N = \sum_{m=0}^{N-1} x_1(m)_N x_2(n-m)_N$$

Chập vòng 2 dãy $x_1(n) \& x_2(n)$

$$Va: x_2(n-m)_N = \tilde{x}_2(n-m)_N rect_N(n)$$

Dịch vòng dãy $x_2(-m)$ đi n đ/vị

Chập vòng có tính giao hóan:

$$x_1(n)_N \otimes x_2(n)_N = x_2(n)_N \otimes x_1(n)_N$$

Nếu:
$$L_{x_1} = N_1 \neq N_2 = L_{x_2}$$
 Chọn: $N = \max\{N_1, N_2\}$

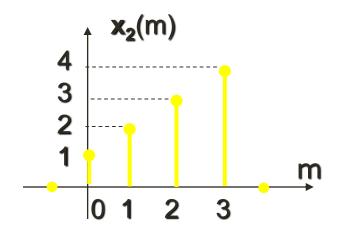
Ví dụ: Tìm chập vòng 2 dãy
$$x_1(n) = \{2,3,4\}$$
 $x_2(n) = \{1,2,3,4\}$

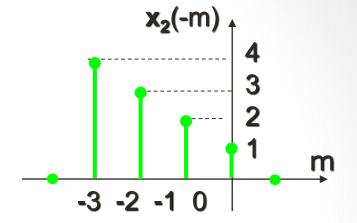
■ Chọn độ dài N: $N_1 = 3, N_2 = 4 \Rightarrow N = \max\{N_1, N_2\} = 4$

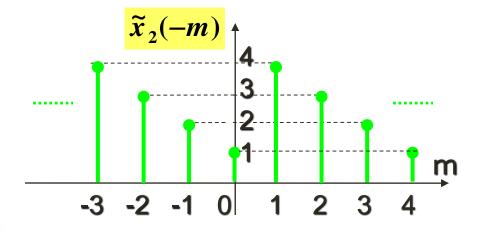
$$x_3(n)_4 = x_1(n)_4 \otimes x_2(n)_4 = \sum_{m=0}^3 x_1(m)_4 x_2(n-m)_4 : 0 \le n \le 3$$

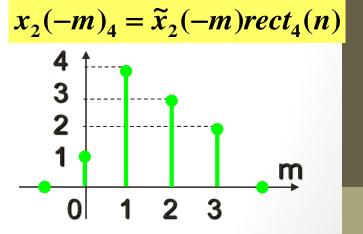
■ Đổi biến n->m: $x_1(m) = \{2,3,4,0\}$ $x_2(m) = \{1,2,3,4\}$

• Xác định $x_2(-m)_4$: $x_2(-m)_4 = \tilde{x}_2(-m)_4 rect_4(n) = \{1,4,3,2\}$

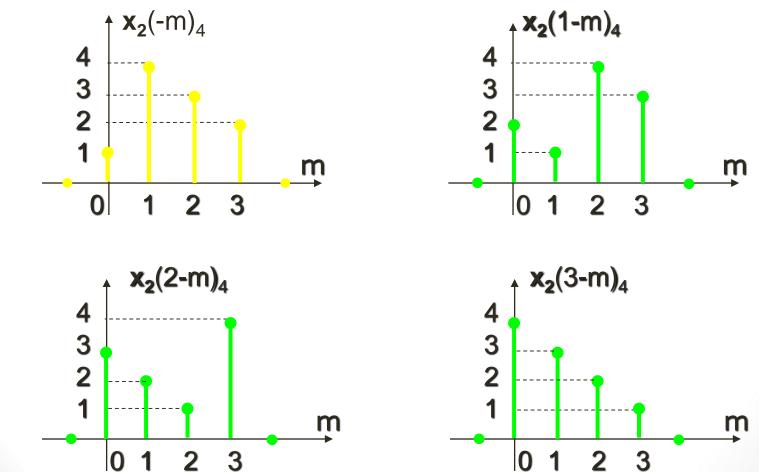

Xác định x₂(n-m) là dịch vòng của x₂(-m) đi n đơn vị
 n>0: dịch vòng sang phải, n<0: dịch vòng sang trái

Nhân các mẫu x₁(m) & x₂(n-m) và cộng lại:

$$x_3(n)_4 = \sum_{m=0}^3 x_1(m)_4 x_2(n-m)_4 : 0 \le n \le 3$$

$$x_3(0)_4 = \sum_{m=0}^{3} x_1(m)_4 x_2(0-m)_4 = 26$$

$$x_3(1)_4 = \sum_{m=0}^{3} x_1(m)_4 x_2(1-m)_4 = 23$$

$$x_3(2)_4 = \sum_{m=0}^{3} x_1(m)_4 x_2(2-m)_4 = 16$$

$$x_3(3)_4 = \sum_{m=0}^{3} x_1(m)_4 x_2(3-m)_4 = 25$$

$$x_3(n)_4 = x_1(n)_4 \otimes x_2(n)_4 = \{26,23,16,25\}$$

BIÉN ĐỔI FOURIER NHANH FFT

- Vào những năm thập kỷ 60, khi công nghệ vi xử lý phát triển chưa mạnh thì thời gian xử lý phép tóan DFT trên máy tương đối chậm, do số phép nhân phức tương đối lớn.
- DFT của x(n) có độ dài N: $X(k) = \sum_{n=0}^{N-1} x(n) W_N^{kn} : 0 \le k \le N-1$
- Để tính X(k), với mỗi giá trị k cần có N phép nhân và (N-1) phép cộng, vậy với N giá trị k thì cần có N² phép nhân và N(N-1) phép cộng.
- Để khắc phục về mặt tốc độ xử lý của phép tính DFT, nhiều tác giả đã đưa ra các thuật tóan riêng dựa trên DFT gọi là FFT (Fast Fourier Transform).

THUẬT TOÁN FFT CƠ SỐ 2

a. THUẬT TOÁN FFT CƠ SỐ 2 PHÂN THEO THỜI GIAN

- Giả thiết dãy x(n) có độ dài N=2^M, nếu không có dạng lũy thừa 2 thì thêm vài mẫu 0 vào sau dãy x(n).
- Thuật tóan dựa trên sự phân chia dãy vào x(n) thành các dãy nhỏ, do biến n biểu thị cho trục thời gian nên gọi là phân chia theo thời gian.

$$X(k) = \sum_{n=0}^{N-1} x(n) W_N^{kn} = \sum_{n=0,2,4...}^{N-1} x(n) W_N^{kn} + \sum_{n=1,3,5...}^{N-1} x(n) W_N^{kn}$$

■ Thay n=2r với n chẵn và n=2r+1 với n lẻ:

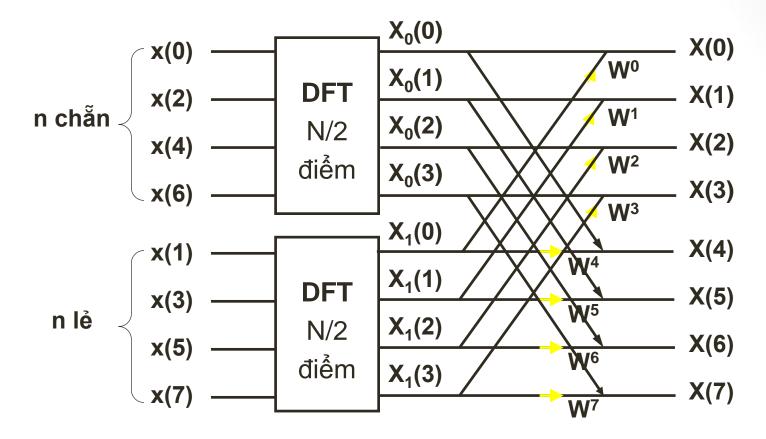
$$X(k) = \sum_{r=0}^{(N/2)-1} x(2r)W_N^{2kr} + \sum_{r=0}^{(N/2)-1} x(2r+1)W_N^{k(2r+1)}$$

Do:
$$W_N^{k\,2r} = e^{jrac{2\pi}{N}k\,2r} = e^{jrac{2\pi}{N/2}kr} = W_{N/2}^{kr}$$

$$X(k) = \sum_{r=0}^{(N/2)-1} x(2r)W_{N/2}^{kr} + W_N^k \cdot \sum_{r=0}^{(N/2)-1} x(2r+1)W_{N/2}^{kr}$$

- X₀(k) DFT của N/2 điểm ứng với chỉ số n chẵn
- X₁(k) DFT của N/2 điểm ứng với chỉ số n lẻ
- Lấy ví dụ minh họa cho x(n) với N=8

Phân chia DFT- N điểm -> 2 DFT- N/2 điểm;

- Qui ước cách tính X(k) theo lưu đồ:
- Nhánh ra của 1 nút bằng tổng các nhánh vào nút đó
- Giá trị mỗi nhánh bằng giá trị nút xuất phát nhân hệ số

- Sau đó đánh lại chỉ số theo thứ tự các mẫu x(n), tiếp tục phân chia DFT của N/2 điểm thành 2 DFT của N/4 điểm theo chỉ số n chẵn và lẽ và cứ thế tiếp tục phân chia cho đến khi nào còn DFT 2 điểm thì dừng lại.
- Ví dụ X₀(k) được phân chia:

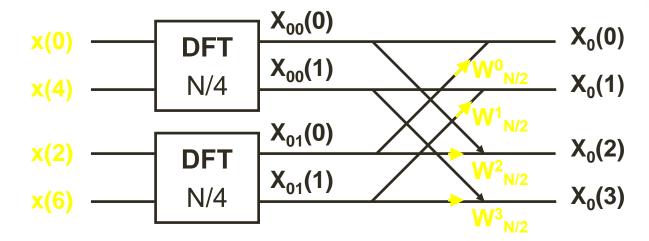
$$X_0(k) = \sum_{r=0}^{(N/2)-1} x(2r) W_{N/2}^{kr} = \sum_{r=0}^{(N/2)-1} g(r) W_{N/2}^{kr}$$

$$= \sum_{r=0,2,4...}^{(N/2)-1} g(r)W_{N/2}^{kr} + \sum_{r=1,3,5...}^{(N/2)-1} g(r)W_{N/2}^{kr}$$

$$=\sum_{\mathbf{l}=\mathbf{0}}^{(N/4)-1}g(2l)W_{N/4}^{kl}+W_{N/2}^{k}\sum_{\mathbf{l}=\mathbf{0}}^{(N/4)-1}g(2l+1)W_{N/4}^{kl}$$

$$= X_{00}(k) + W_{N/2}^{k} \cdot X_{01}(k)$$

Phân chia DFT- N/2 điểm -> 2 DFT- N/4 điểm của X₀(k)

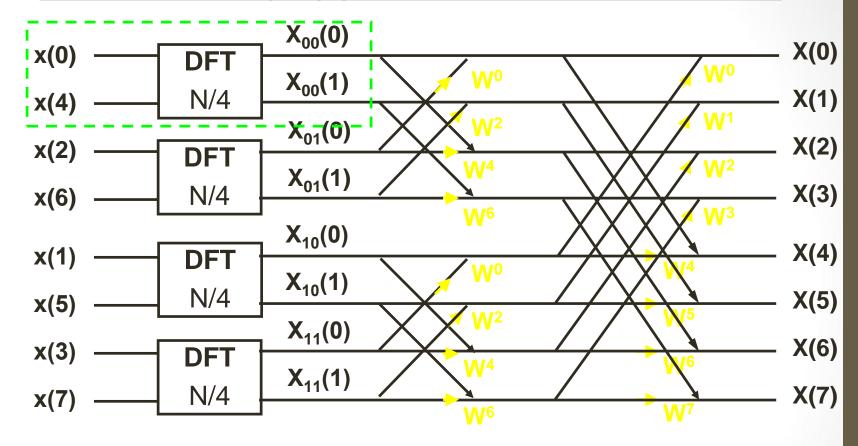

 $X_1(k) = X_{10}(k) + W_{N/2}^k \cdot X_{11}(k)$

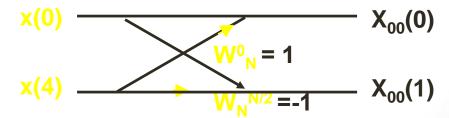
Phân chia X₁(k) tương tự:

$$X(1)$$
 DFT $X_{10}(0)$ $X_{10}(0)$ $X_{1}(0)$ $X_{1}(0)$ $X_{10}(1)$ $X_{10}(1)$ $X_{10}(1)$ $X_{11}(1)$ $X_{11}(1)$

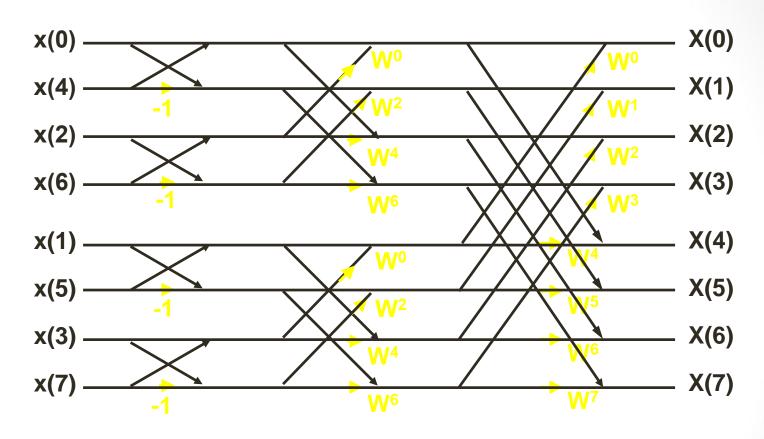
Lưu đồ DFT dãy x(n) sau 2 lần phân chia với N=8

Lưu đồ DFT2 điểm:

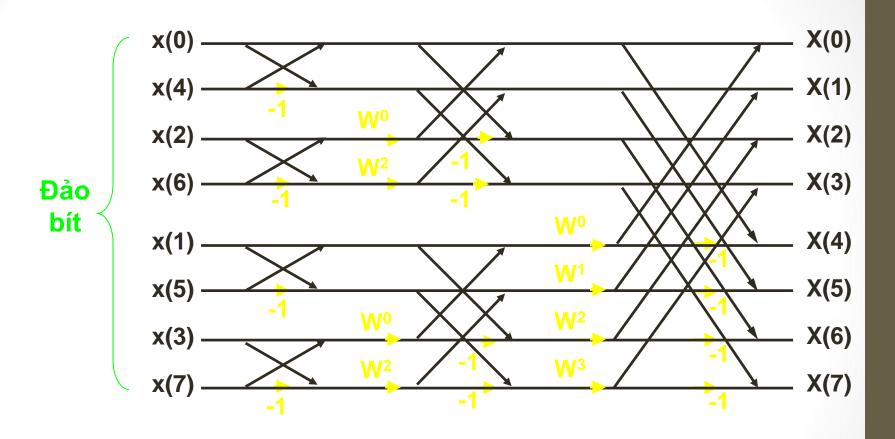

Lưu đồ DFT dãy x(n) sau 3 lần phân chia với N=8

$$X_{m}(p)$$
 $X_{m+1}(p)$
 $X_{m+1}(p)$
 $X_{m}(q)$
 $X_{m+1}(q)$
 $X_{m+1}(q)$
 $X_{m+1}(q)$
 $X_{m+1}(q)$

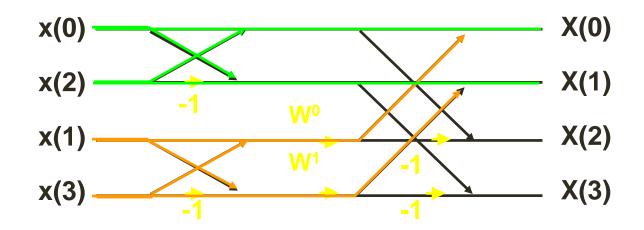
Lưu đồ DFT dãy x(n) sau 3 lần phân chia với N=8

- Với N=2^M → M lần phân chia
- Số phép nhân = số phép cộng = NM/2=(N/2)log₂N

Ví dụ 4.4.1: Hãy vẽ lưu đồ và tính FFT cơ số 2 phân theo t/g

$$x(n) = \left\{ 1, 2, 3, 4 \right\}$$

- k=0: $X(0) = [x(0) + x(2)] + W^{0}[x(1) + x(3)] = 10.$
- k=1: X(1) = [x(0) x(2)] + W¹[x(1) x(3)] = -2 + j2.
- k=2: X(2) = [x(0) + x(2)] W⁰[x(1) + x(3)] = -2.
- k=3: X(3) = [x(0) x(2)] W¹[x(1) x(3)] = -2 j2.

b. THUẬT TÓAN FFT CƠ SỐ 2 PHÂN THEO TẦN SỐ

Thuật tóan dựa trên sự phân chia dãy ra X(k) thành các dãy nhỏ, do biến k biểu thị cho trục tần số nên gọi là phân chia theo tần số.

$$X(k) = \sum_{n=0}^{N-1} x(n) W_N^{kn} = \sum_{n=0}^{(N/2)-1} x(n) W_N^{kn} + \sum_{n=N/2}^{N-1} x(n) W_N^{kn}$$

$$= \sum_{n=0}^{(N/2)-1} x(n)W_N^{kn} + \sum_{n=0}^{(N/2)-1} x(n+N/2)W_N^{k(n+N/2)}$$

$$= \sum_{n=0}^{(N/2)-1} x(n)W_N^{kn} + W_N^{kN/2} \sum_{n=0}^{(N/2)-1} x(n+N/2)W_N^{kn}$$

$$= \sum_{n=0}^{(N/2)-1} \left[x(n) + (-1)^k x(n+N/2) \right] W_N^{kn}$$

■ Với k chẵn, thay k=2r:

$$X(2r) = \sum_{n=0}^{(N/2)-1} [x(n) + x(n+N/2)] W_{N/2}^{rn}$$

■ Với k lẻ, thay k=2r+1

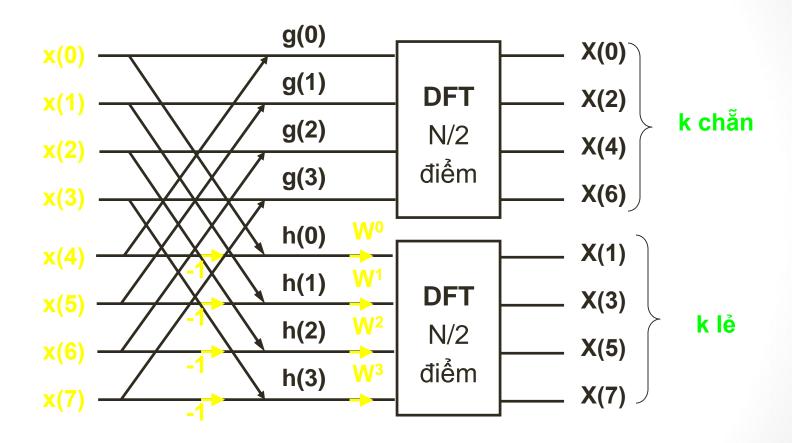
$$X(2r+1) = \sum_{n=0}^{(N/2)-1} \{ x(n) - x(n+N/2) \} W_N^n \} W_{N/2}^{rn}$$

■ Đặt: g(n) = x(n) + x(n+N/2); h(n) = x(n) - x(n+N/2)

$$X(2r) = \sum_{n=0}^{(N/2)-1} g(n)W_{N/2}^{rn} X(2r+1) = \sum_{n=0}^{(N/2)-1} [h(n)W_N^n]W_{N/2}^{rn}$$

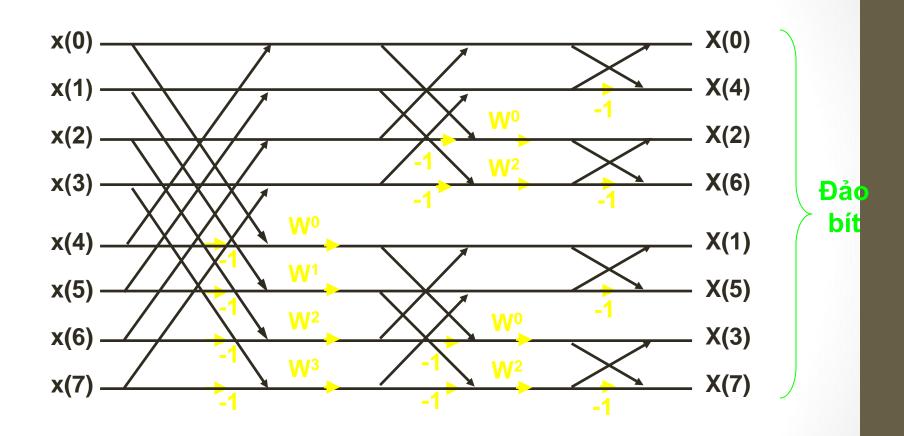
- X(2r) DFT của N/2 điểm ứng với chỉ số k chẵn
- X(2r+1) DFT của N/2 điểm ứng với chỉ số k lẻ

Phân chia DFT N=8 điểm -> 2 DFT N/2= 4 điểm

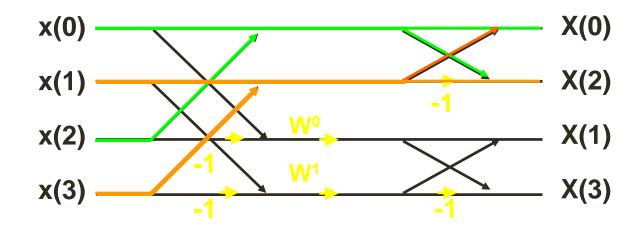
- Sau đó đánh lại chỉ số theo thứ tự các mẫu X(k), tiếp tục phân chia DFT của N/2 điểm thành 2 DFT của N/4 điểm theo chỉ số k chẵn và lẽ. Tiếp tục phân chia cho đến khi nào còn DFT 2 điểm thì dừng lại.
- Dữ liệu ra X(k) được sắp xếp theo thứ tự đảo bít, còn dữ liệu vào được sắp theo thứ tự tự nhiên.
- Số phép nhân và phép cộng trong lưu đồ phân theo tần số bằng với số phép nhân và cộng trong lưu đồ phân theo thời gian.

Lưu đồ DFT dãy x(n) sau 3 lần phân chia với N=8

Ví dụ 4.4.2: Hãy vẽ lưu đồ và tính FFT cơ số 2 phân theo t/s

$$x(n) = \left\{ 1, 2, 3, 4 \right\}$$

- k=0: X(0) = [x(0) + x(2)] + [x(1) + x(3)] = 10.
- k=2: X(2) = [x(0) + x(2)] [x(1) + x(3)] = -2.
- k=1: X(1) = [x(0) x(2)] + W¹[x(1) x(3)] = -2 + j2.
- k=3: $X(3) = [x(0) x(2)] W^{1}[x(1) x(3)] = -2 j2$.

4.4.2 THUẬT TOÁN FFT VỚI N=N₁N₂

- Giả thiết độ dài dãy x(n) có thể phân tích N=N₁N₂, nếu độ dài không thể biểu diễn dưới dạng trên thì thêm vài mẫu 0 vào sau dãy x(n).
- Giả thiết dữ liệu vào được sắp xếp vào trong mảng theo thứ tự từng cột với số cột N₁ và số hàng N₂:

n_2 n_1	0	1	•••	N ₁ -1
0	x(0)	x(N ₂)	•••	x[N ₂ (N ₁ -1)]
1	x(1)	x(N ₂ +1)	•••	x[N ₂ (N ₂ -1)+1]
•••	•••	•••	•••	•••
N ₂ -1	x(N ₂ -1)	x(2N ₂ -1)	•••	$x[N_1N_2-1]$

■ Lấy ví dụ sắp xếp dãy x(n) với N=12, chọn N₁=3 và N₂=4

n_2 n_1	0	1	2
0	x(0)	x(4)	x(8)
1	x(1)	x(5)	x(9)
2	x(2)	x(6)	x(10)
3	x(3)	x(7)	x(11)

■ Các chỉ số **n** của x(n), **k** của X(k) xác định:

$$n = n_1 N_2 + n_2 \begin{cases} 0 \le n_1 \le N_1 \\ 0 \le n_2 \le N_2 \end{cases}$$

$$k = k_1 + k_2 N_1 \begin{cases} 0 \le n_1 \le N_1 \\ 0 \le n_2 \le N_2 \end{cases}$$

■ DFT N điểm dãy x(n) được phân tích:

$$X(k) = X(k_1 + k_2 N_1) = \sum_{n_2 = 0}^{N_2 - 1} \sum_{n_1 = 0}^{N_1 - 1} x(n_2 + n_1 N_2) W_N^{(k_1 + k_2 N_1)(n_2 + n_1 N_2)}$$

$$=\sum_{n_2=0}^{N_2-1}\sum_{n_1=0}^{N_1-1}x(n_2+n_1N_2)W_N^{n_2k_1}W_N^{n_1k_1N_2}W_N^{n_2k_2N_1}W_N^{n_1k_2N_1N_2}$$

Do:
$$W_N^{n_1k_1N_2} = W_{N_1}^{n_1k_1}; W_{N_2}^{n_2k_2N_1} = W_N^{n_2k_2}; W_N^{n_1k_2N_1N_2} = 1$$

$$\Rightarrow X(k) = \sum_{n_2=0}^{N_2-1} \left\{ \left[\sum_{n_1=0}^{N_1-1} x(n_2 + n_1 N_2) W_{N_1}^{n_1 k_1} \right] W_N^{n_2 k_1} \right\} W_{N_2}^{n_2 k_2}$$

$$G(n_2,k_1) = F(n_2,k_1).W_N^{n_2k_1}$$

Các bước tiến hành thuật tóan:

- Sắp xếp dữ liệu vào theo thứ tự từng cột, mảng x
- Tính DFT theo từng hàng mảng x, được $F(n_2,k_1)$
- Tính mảng hệ số W_N^{n₂k₁}
- Nhân mảng $F(n_2,k_1)$ với $W_N^{n_2k_1}$, được $G(n_2,k_1)$
- Tính DFT theo từng cột mảng $G(n_2,k_1)$, được X(k)
- Đọc dữ liệu ra theo thứ tự từng hàng X(k).

Ví dụ 4.4.2: Nêu các bước tính và vẽ lưu đồ thuật tóan FFT dãy x(n) với $N=N_1N_2=12$, chọn $N_1=3$ và $N_2=4$

Sắp xếp dữ liệu vào theo thứ tự từng cột như bảng:

n_2 n_1	0	1	2
0	x(0)	x(4)	x(8)
1	x(1)	x(5)	x(9)
2	x(2)	x(6)	x(10)
3	x(3)	x(7)	x(11)

Tính DFT theo từng hàng mảng x, được F(n₂,k₁):

$$F(n_2,k_1) = \sum_{n_1=0}^{N_1-1} x(n_2 + n_1 N_2) W_{N_1}^{n_1 k_1}$$

n_2 k_1	0	1	2
0	F(0,0)	F(0,1)	F(0,2)
1	F(1,0)	F(1,1)	F(1,2)
2	F(2,0)	F(2,1)	F(2,2)
3	F(3,0)	F(3,1)	F(3,2)

Tính mảng hệ số W_N^{n2k1}

n_2 k_1	0	1	2
0	W_N^0	W_N^0	W_{N_0}
1	W_N^0	W_N^1	W_N^2
2	W_N^0	W_N^2	W_N^4
3	W_N^0	W_N^3	M^{N}_{e}

Nhân các phần tử mảng $F(n_2,k_1)$ với các hệ số của mảng $W_N^{n2k_1}$ tương ứng, được $G(n_2,k_1)$:

Phần tử: $G(n_i,k_j) = F(n_i,k_j). W_N^{n_ik_j}$

n_2 k_1	0	1	2
0	G(0,0)	G(0,1)	G(0,2)
1	G(1,0)	G(1,1)	G(1,2)
2	G(2,0)	G(2,1)	G(2,2)
3	G(3,0)	G(3,1)	G(3,2)

Tính DFT theo từng cột mảng G(n₂,k₁), được X(k):

$$X(k) = X(k_1 + N_1 k_2) = \sum_{n_2=0}^{N_2-1} G(n_2, k_1) W_{N_2}^{n_2 k_2}$$

k_2 k_1	0	1	2
0	X(0)	X(1)	X(2)
1	X(3)	X(4)	X(5)
2	X(6)	X(7)	X(8)
3	X(9)	X(10)	X(11)

Đọc dữ liệu ra theo thứ tự từng hàng X(k)

Lưu đồ FFT dãy x(n) N=N₁N₂, với N₁=3, N₂=4:

